

ולפי האמור מוכנים היטב דברות קדשו של הגאון הצדיק מגריידיץ מהר"א גוטמאכר ז"ל בספרו שלום בפמליא של מעלה (דל"ד ע"א) "ואף שגם באריכות הזמן דכתיבת השלחן ערוך נמצאו למרן הבית יוסף ספרים אשר לא היו לו מתחילה והם נגד מקומות בפסקי השלחן ערוך, מ"מ לא שינה דבריו והחזיק דמסתמא השי"ת ברוך הוא הפכים על ידו". ע"ש. ואכן מרן ז"ל זכה שספרו שלחן ערוך נדפס בחייו כמה פעמים ככתוב בהקדמתו לספר בדק הבית, ולא מצאנו בשום מקום שחזר בו או הוסיף או גרע מהמהדורה הקודמת, ואמאי לא וכי בספר ענקי כזה לא ימצא שום תיקון וכו', ובפרט אמאי לא תיקן מרן ז"ל את הסתירות שיש בדבריו שהעירו עליהם האחרונים ז"ל בכמה מקומות, ולהאמור כאן ניחא ודוק היטב.

והנה במה שכתבו הגיעב"ץ ז"ל והגה"צ רבינו צדוק ז"ל דיש לדרוש סימני השלחן ערוך ולראות ולהראות שתוכן הסימן שוה לגימטריא של הסימן וכנ"ל, ראיתי שכן כתבו הרבה אחרונים, עיין לגר"א דייטש ז"ל בשו"ת פרי השדה ח"ב (סימן ע"ד אות ד') והובא בריש ספר לקוטי פנחס על הלכות פדיון הבן (ד"ז סע"א בהערה), והוסיף שם שהיינו טעמא שמרן ז"ל ביורה דעה הלכות פדיון הבן סימן ש"ה חילק הסימן ל"א סעיפים לרמזו שפדיון הבן צריך להיות דוקא ביום ל"א ע"ש, (ועצ"ש בזה בדק"ד סע"ב). והרה"ג המפורסם שבתי איש ליפשיץ ז"ל בספרו ספר האשל (מערכת ב' אות ל"ד) כתב "בשלחן ערוך יורה דעה סימן צ"א סעיף ח' "אין בשר בחלב נאסר על ידי מליחה או כבוש אלא באכילה אבל לא בהנאה", ומעולם היה תמוה לי על כפל הלשון של מרן המחבר הלא הוא כבר כתב כן לעיל בסימן פ"ז סעיף א' וכמעט הוא תמיהא קיימת לענ"ד. ועתה עלה ברעיוני לומר שרבינו המחבר ז"ל הקדוש כיון בזה כוונה גדולה כי הסימן צ"א הוא כמנין שני שמות הקודש הוי"ה אדנ"י שבגימטריא הם צ"א ועל כן הוסיף עוד סעיף ח' לרמזו על שמונה אותיות שבשני שמות הקודש הנ"ל". וכיוצא בזה כתב עוד שם (מערכת ס' אות ד') והוסיף שם "אמרתי להעיר כמה רמזים סימני השלחן ערוך, ואי"ה אכתוב בקונטרס מיוחד על כל סימן וסימן, ביורה דעה סימן ר"ס התחיל דיני מילה, ור"ס בגימטריא פינחס אליהו, ויובן על פי מה שאמרו במדרש שאליהו הנביא זכור לטוב מוכרח הוא להיות בכל מילה ומילה. שם סימן ער"ה סידרו הטור והשלחן ערוך דיני פרשיות פתוחות וסתומות, ויובן על פי מה שמצאתי שיש ער"ה פרשיות פתוחות וסתומות בתורה. שם סימן רצ"ה דיני כלאיים, ויובן על פי מה שאמרו חז"ל בפרקי רבי אליעזר (פכ"א) ובזהר (פרשת

שופר ע"ש, וכן הוא לגבי הסדר". והגאון אדמו"ר מצאנו ז"ל בשו"ת דברי חיים ח"ב (חיו"ד סימן ק"ה) כתב "וכ"כ התומים לדינא שאין לומר קים לי נגד השלחן ערוך, משום שכל דבריהם ברוח הקודש" ועצ"ש. [ורשום אצלי שגם הגאון מהרש"ק ז"ל כתב כיצא בזה בספרו ספר סת"ם (סימן ל' דמ"א ע"א), וכעת לפי שעה לא מצאתי שם, ולפי הנראה נפלה טעות בציון, ואי אפשר לי כעת לחפש אחריו].

וזו לשון הגיעב"ץ ז"ל בסדורו (הלכות שופר דצ"ג ע"א דפוס אלטונא, ודשכ"ד ע"ב דפוס לבוב) "דבר נפלא קרה בטוש"ע בסימניו, שנזדמנו דיני שופר בסימן השוה עם גימטריא שלו (תקפ"ו) ואע"פ שלא נתכווין מרן המחבר לכך, מכל מקום נפל האמת באמת, להראות כי מן השמים הפכים על ידו לפי שעשה חיבורו לשם שמים, וכל העוסקים במלאכת שמים לשמה מראים להם סימן טוב מה שלא עלה על דעתם". וכמדומני שכיוצא בזה ראיתי לו שכתב גם בספרו מגדל עוז.

ובספר מחשבות חרוץ מרבינו שר התורה הג"ר צדוק הכהן מלובלין ז"ל (ד"ג ע"ג) כתוב לאמור "כדכתב הרמ"א ז"ל בהגהה דריש שלחן ערוך אורח חיים, ובכתב מיד ה' עליו השכיל בחבור השלחן ערוך והגהותיו שנתקבלו לספר פסק בכל ישראל בדורותינו בכל משפטי התורה והנהגת האדם על פי התורה, וכודאי לא באו דבריהם במקרה, והשי"ת שלח את רוחו עליהם להיות כל דבריהם מכוונים גם מה שלא כיוונו הם כי לא יעזוב ה' את חסידיו, [ובפרט] בענין חיבור כזה שנתקבל בכלל ישראל, וכבר העיר מזה בתומים בקצור תקפו כהן [אות קכ"ד] והוא אמת וצדק בלתי ספק כי כל דבריהם מכוונים ברוח הקודש, שהוא כח החכמים דעדיפי מנביאי וכמ"ש בבא בתרא (י"ב א') ועיין שם ברמב"ן. וחזר הג"ר צדוק הכהן ז"ל וכפל דבריו אלו בספרו שם (דנ"ז ע"ג ד"ה ונראה) "ונראה לי דסימנא מילתא מה שנזדמן לטור ולשלחן ערוך לכתוב מצוה זו [דכתיבת ספר תורה] בסימן ע"ר, וכבר העיר בתומים בקיצור תקפו כהן [אות קכ"ד] על השלחן ערוך דמאחר שנתקבל בכל ישראל, ודאי רוח ה' דבר בו והכל בכתב מיד ה' עליו השכיל אף מה שהוא לא כיון כלל לזה ע"ש, וכן בזה הגם דהם וודאי לא כיוונו בכך, מכל מקום מאחר שמלאכת שמים הצליח בידם להתקבל לפסק עד שכל דבריהם אצלינו תורה שלימה ובכלל תורה שבעל פה, נובל לרמוז בהם גם מה שלא כיוונו, כבכל התורה שבעל פה שבידנו שהוא ממש דוגמת התורה שבכתב, כי כולם מרועה אחד ניתנו, והכל ברוח הקודש ולא בא שום דבר על צד המקרה וההזדמן" ע"ש. ודפח"ח.

מבין, שדשא הוא תרגום של דלת ולא של שער וכדכתב רש"י בכתובות (יו"ד סע"ב) ועיין בספר מתורגמן (ערך דשא דכ"ט ע"ב), וכן בבא הוא פתח עיין בערוך השלם (ערך בב ד"ד ע"ב) ובספר מתורגמן (ערך בבא ד"א ע"ב) וצ"ע.

עוד דע שראיתי למהר"א ליפשיץ ז"ל בספרו ילקוט אברהם (חלק ויוסף אברהם דקנ"א ע"א אות ל"א) שכתב "נראה לי לומר דבר פלא והפלא שרבותינו הטור ומרן המחבר ז"ל כיוונו במכוון לעשות הסימנים בכל ארבעת חלקי השלחן ערוך כמספר אורח חיים יורה דעה, אבן העזר, חושן משפט, שסך כל הסימנים אלף שבע מאות וחמש והוא מספר אורח חיים יורה דעה אבן העזר חושן משפט, והוא דבר פלא ואמת בעזה"י" ע"ש(ג).

ובספר היקר שמע ישראל ח"ב (דל"ד ע"ב) כתב הגר"ח סאמעט ז"ל הי"ד אהא דפתח מרן ז"ל את השלחן ערוך "יתגבר כארי לעבודת קונו" וכו', היינו טעמא "דנראה לי דנחה רוח הקודש על מרן בעל השלחן ערוך לפתוח ספרו בלשון זה לפי מה שכתב הרוקח ז"ל בהקדמה שכל אדם צריך לרשום שמו בספרו ע"ש, וכן יש לומר דפתח המחבר את השלחן ערוך יתגבר כארי כי שתי תיבות אלו עולים בגימטריא יוסף בן אפרים קארו, שם מרן המחבר ושם אביו ז"ל, ורמ"א ז"ל שפתח וכתב "ועל כל פנים לא יאחר זמן התפלה שהצבור מתפללין", שתיבות ה'תפלה ש'הצבור מ'תפללין ראשי תיבות משה" ע"ש. ודפח"ח.

וכן אני ראיתי בס"ד כיוצא בזה, שהנהר' יוסף קארו הי"ו בגימטריא שלחן ערוך, וכן יוסף בהרב אפרים עולה בגימטריא השולחן ערוך (עה"כ) וכמספר הסימנים בשלחן ערוך אורח חיים (תרצ"ז). וכן משה בן ישראל הוא רבינו הרמ"א ז"ל עולה בגימטריא עם התיבות השלחן ערוך ועמו המפה, ובאופן אחר משה איסר"ל בגימטריא השולחן ערוך ועמו המפה, וסימנא מילתא ודו"ק. [ובכל החשבונות דלעיל באחד לא דקדקתי וכנודע, ועיין בזה לגר"י ענגיל ז"ל באתון דאורייתא (כלל כ"ב) ובבית האוצר (מערכת א' כלל

קדושים) שהקרבן של קין היה פשתן והקרבן של הבל היה גיזי צמר, ועל ידי שקרבן קין היה מתועב בעיני המקום ב"ה, וקרבן הבל היה נרצה לפני המקום נהיתה הרציחה הראשונה, ועל כן סדרו בסימן רצ"ח דיני כלאים והבן". וע"ע למר בריה מהר"א ליפשיץ ז"ל בספרו ילקוט אברהם יורה דעה (סימן צ"א אות כ"ד) מה שהוסיף שם על דברות אביו הג"ל ע"ש. [אך תמיהתו "שכמעט היא תמיהה קיימת" כלשוננו, על שמרן ז"ל כפל דבריו, לא קשיא כלל כיון שכן דרך מרן ז"ל, וכתבנו בזה לקמן בסוף דברינו במאמר בפני עצמו ע"ש].

וכיוצא בזה כתב הרה"ח ריא"ז מרגליות ז"ל בספרו קומי רוני (סימן א' הערה א') שמה "שמרן ז"ל סידר וכתב בשלחן ערוך אורח חיים סימן רח"ל שצריך להזהר בלימוד הלילה יותר מבשל יום וכו' לפי הנודע שעל ידי לימוד של אחר חצות לילה מתקנים ונותנים כח לשכינת עוזינו הנקראת רח"ל, וכמו שכתבו דמרן סידר דיני שופר בסימן תקפו שעולה בגימטריא שופר כידוע, כי כל הסימנים שסידר מרן הבית יוסף בשלחן ערוך לאו סימנא בעלמא נינהו ולא כדאי נסבא אלא סימניו סימנא מילתא היא" ע"ש.

ואף אני עני אנקוט נפשי בשולי גלימיהו דרבנן קשישאי הג"ל חלקם בחיים, ואומר דהיינו נמי דמרן ז"ל קבע דיני צניעות בשלחן ערוך אורח חיים סימן ר"ם, שהוא דבר רם ונשא, וכפי מחשבות ההורים אז תהיה תכונת הולד וכנודע ועיין בזה לרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל באגרת הקודש שלו (פרק חמישי), ומינה נמי שקבע מרן ז"ל הלכות כבוד אב ואם בשלחן ערוך יורה דעה סימן ר"ם, וגם ר"מ בהיפוך אתון הוא מר, דוק והבן היטב. ובשלחן ערוך יורה דעה סימן שג"ה קבע מרן ז"ל "הדינים שמשנים באשה יותר מבאיש" ע"ש, ובשלחן ערוך אורח חיים סימן תרע"א קבע מרן ז"ל דיני מקום הנחת החנוכיה וכתב שמניחה על פתח הבית ע"ש, ופתח בארמית הוא תרעא וכדתרגם אונקלוס בראשית (ו' ט"ז) ע"ש. [ואגב מה שכתב דו"ז מוה"ר הגר"ח ז"ל בעל בן איש חי בספרו אורח חיים (על הגדה של פסח דף רמ"ד אות ד') ששער בארמית הוא דשא והוא נקרא גם בבא בלשון חלמוד ע"ש, אני

(ג) ובילקוט אברהם (שם אות ל"ב) כתב "וראיתי דבר פלא והפלא שהטור ז"ל בחושן משפט הציב ועשה תכ"ו סימנים ומרן המחבר הציב ועשה תכ"ז סימנים וכו'. ומה היתה דעת הבית יוסף להוסיף סימן אחד ודוקא בחלק חושן משפט ולעשות שם תכ"ז סימנים זאת לא זכיתי להבין. ולא ידעתי כתיב כאן". ע"ש. ובמחכת"ה מרן ז"ל הוסיף סימן אחד הוא סימן תכ"ז שהוא דיני מעקה שהשמיטן הטור. ולפיכך נוסף לו סימן אחד. ובאמת תמוה על שרבינו הטור ז"ל השמיט כל דיני מעקה. ומצאתי שרבינו החבי"ב ז"ל בכנסת הגדולה שם עמד בזה ואסיק בצ"ע ע"ש. [וגם דע דדיני חובל והמכה בחברו הם בחושן משפט סימן ת"כ ודו"ק].

מ"ח), ובפרדס יוסף ח"א (דק"א ע"ב ודש"א ע"א) ואכמ"ל (ד).

מכל האמור למדינו לפי דרכינו שמה שכתבו מרבנן בתראי ז"ל בפשיטות שכשם שבעלמא אמרינן דפוסק אחרון שפסק מה שפסק ובאותה שעה לא ראה לדברי פוסק ראשון, אזי אמרינן דאם היה רואה לדבריו היה חוזר בו, ועיין מה שכתבנו לעיל דף י"ט ודף נ"ב, כלל זה נהוג גם גבי מרן ז"ל, שאף שקבלנו הוראותיו מכל מקום אם אז לא ראה דברי פוסק ראשון, אמרינן דמרן היה חוזר בו, עיין בארץ חיים (בכללים בראש הספר כלל ד'), אינו מוכרח כלל. חדא לא מבעיא לפי מה שהעלה הגאון המובהק מהרח"ך ז"ל בספריו בדוכתינן סגינן דאין כוונת כלל זה לומר דוודאי היה הבתראה חוזר בו, אלא אפשר שהיה חוזר בו ומיד ספק לא נפקא, וע"ע לו בשו"ת שמחת כהן ח"ו (חאו"ח סימן ב' ד"ב ע"ב), ועיין היטב בשו"ת מהרי"ק (שורש צ"ב דנ"א רע"ב) ע"ש, אלא אף לסוכרים דוודאי היה חוזר בו ועיין כמה שציינתי לעיל (שם ושם), מכל מקום לפי המבואר יש לחלק בין מרן לבין שאר פוסקים, שהרי הבאנו שמרן ז"ל אף שראה אחר כתיבת השו"ע פוסקים אחרים שלא כתבו כדבריו מ"מ לא חזר בו והחזיק דמסתמא השי"ת הסכים על ידו וכנ"ל, ומה גם שכל דברי מרן ז"ל ברוח הקודש ניהו, ואם כן חזרה מגין ולמה, ומה בכך שמוצאים אנו בראשונים שנדפסו בזמנינו דלא כמרן ז"ל, והלא רוח ה' נוססה במרן להיות דבריו מכוונים להלכה אף בלא כוונת הכותב וכמשנ"ת בארוכה מפי סופרים וספרים. ועיין היטב בלשון "הגדול ממינסק" בשו"ת אור גדול שהבאנו לעיל ודו"ק.

וקבלתי ממור הגאון המובהק שר התורה והיראה רבי בן ציון אבא שאול שליט"א שחט

ושלום לומר שהואיל ומצינו בראשונים שנדפסו בזמנינו דברים שמרן ז"ל לא ראה שאם היה רואם היה חוזר בו, וכשאחד טען שחפש ומצא בראשונים שנדפסו עכשיו מכתב יד דלא כמרן ז"ל, אמר לו מור"ד הגאון הנזכר שליט"א "תחפש בראשונים שנדפסו עכשיו ותמצא גם כמרן ז"ל", עד כאן שמעתי ממנו ודפח"ח. ומצאתי אחר כך שכדברים הללו ממש אמר גם מרנא ורבנא החפץ חיים זצ"ל, שבנו מהר"א ליב ז"ל בספר תולדות אביו (דף פ"ה) כותב שאמר לו אביו "בני אם דייקת ומצאת בראשונים סברות אחרות כשביל זה אינה מופרכת שיטת השלחן ערוך, וכשיצאו לאור כתבי יד מרבתינו הראשונים תמצא בוודאי חברים לשיטתו [של מרן ז"ל], וכמו שנוכחנו בזה כמה פעמים". ע"ש. והן והן דברי מור"ד שליט"א. וכיו"ב ראיתי שכתבו גם גאוני תונס ז"ל, והביא דבריהם הגאון מהרמ"ך ז"ל בספרו הלכה למשה ח"ב (מערכת מ' אות ב') ע"ש. וכן מתבאר שנקט מר בריה הגרא"ך ז"ל בספרו ברית אברהם (מערכת ס' סוף אות א') דגבי מרן ז"ל לא אמרינן דאילו היה רואה דברי הראשונים היה חוזר בו עשה"ט.

ובוא ואראך דוגמא לדברינו, דהנה הגאון בעל ערך שי ז"ל – שעליו העיד הגאון המובהק מהר"מ אריק ז"ל שהערך שי היה הגדול הראשון בימיו, וכנ"ל בחיבורינו (דף כ"ח) ע"ש – כתב בספרו שו"ת תשורת שי ח"א (סימן תט"ו) "והנה הבית יוסף מחמת שלא ראה בראשונים שכתבו כהרמב"ם החליט לדינא כהרא"ש והראב"ה כי המה הרוב ע"ש. אבל התוספות, ותוספות רבינו יהודה, והריטב"א, והראב"ד, והכלבו, והתשבץ פסקו כהרמב"ם ומעתה הם הרוב ואפשר אם היה הבית יוסף רואה אותם היה פוסק כמותם" ע"ש. וכבר בא חכם וכתב בספר ברור הלכה

(ד) ורע דכותרות הסימנים שבשלחן ערוך אף הם מתחת ידי קדשו של מרן ז"ל יצאו וטובא איכא למישמע מינה וכמ"ש רבינו הש"ך ז"ל בחושן משפט (סימן שפ"ו סק"ד) ע"ש. וכ"כ הגר"א אלהדיף ז"ל רבה של טבריה בשו"ת מפי אהרן חושן משפט (סימן ד' דכ"ד ע"א). הביא דבריו הגאון המובהק מהרח"ך ז"ל בספרו זכרי כהונה (מערכת פ' כלל כ"ב). ובספרו שו"ת שמחת כהן ח"ו (בכללים בסוף הספר דקמ"א ע"ב אות ל"ד. וכך צריך לתקן ולהוסיף שם. אלא ששם ציין מפי אהרן דס"ט ע"ד, ואין לי הספר לראות ולברר מהו הדף הנכון. ואם גם שניהם טובים ונכונים). ועיין בכותרת לשלחן ערוך אורח חיים סימן קפ"ה שכתב מרן ז"ל "לברך ברכת המזון בקול רם ויתר פרטים בכרכת המזון". ולפי האמור שאף מהכותרות שכתב מרן ז"ל יש לנו ללמוד הילכתא גבירתא. יש לומר דהא דכתב מרן ז"ל לברך ברכת המזון בקול רם מלכוד מה שכתב שם (בסעיף ג') "יש מי שאומר שבעל הבית עם בניו ואשתו צריך לברך בקול רם כדי שיעצו כבדו". עוד נתכוון מרן ז"ל לרמוז ולכלול דברי האחרונים ז"ל שלעולם נכון לברך בקול רם עיין משנה ברורה (שם סק"ג). ולכן סתם בכותרת ולא פירש לברך ברכת המזון בקול רם כשמוציא אחרים. כדרך שפירט לך במקומות אחרים ודו"ק. איכרא דמצאתי לגאון המובהק מהר"ח סתהון ז"ל בספרו היקר ארץ חיים על שלחן ערוך אורח חיים (סימן תר"ה סעיף א' דמ"ב סע"ב) שכתב שם "כתב בשו"ת שמש צדקה חאו"ח (סימן כ"ג) משם הרב החסיד מהר"ש אבוהב ז"ל שקבלה היתה בידו דמה שכתוב בשלחן ערוך דפוס ישן במפתחות הסימנים על סימן זה (סימן תר"ה בענין מנהג הכפרות שהוא מנהג ...) הוא מדברי מסדרי הסימנים והמפתחות [ולא ממרן ז"ל יצא] ע"ש. ולפי מה שהבאנו לעיל נראה יותר שאכן ממרן ז"ל יצאה הכותרת דסימן תר"ה. ובדוחק יש לומר שאף מהר"ש אבוהב ז"ל נמי סבר כש"ך ודעימיה דבעלמא כל כותרות הסימנים ממרן ז"ל יצאו. ורק פה שינו מסדרי הסימנים וצע"ע.